

МІФОПОЕТИКА СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ПІСНІ⁴

Abstract

The article examines the mythopoetic layer of Ukrainian songs which were created during the Russian-Ukrainian war. The purpose of the work is to define the mythopoetic model of Ukrainian society and reveal its hidden meanings. The appeal to the semiotic approach is explained by the fact that the corpus of songs (more than 50 units) is considered as a structural and thematic unity, which is a secondary modeling system. The songs present a model of the world as a symbolic system, the structure of which resembles the structure of natural language and must be considered in a broad cultural context and in relation to other phenomena of extratextual reality. Mythopoetic ideas about society, actualized in the lyrics of songs, are based on the binary opposition “own/other” (“I(we)/other”), which is a stable mental structure that reflects a dualistic approach to mastering the world, and are built by analogy with communal – family relations. Ukrainian songs describe Ukraine as a state and the Ukrainian people in terms of blood kinship. The mythology of Ukrainians as a single family, each member of which cares for others and tries to protect them, was actualized during the war. Based on the analysis of the song texts, it was concluded that two opposing forces are at work in the model of society presented in the contemporary Ukrainian songs. Centrifugal force is aimed at demythologizing the ideas cultivated within the Soviet ideology about the common genesis of the three Slavic peoples and, as a consequence, the fraternal relations between them. In a situation of military confrontation, they become impossible and are completely denied. At the same time, in the extreme situation in Ukrainian society, the mythologem of the

⁴ DOI <https://doi.org/10.34142/2312-1076.2023.1.101.03>

“one family” (centripetal force), which helps unite society against a common enemy, became actualized.

Key words: contemporary Ukrainian songs, war songs, mythopoetics, mythologem, united family, brotherhood.

Анотація

У статті досліджується міфопоетичний рівень українських пісень створених під час російсько-української війни. Метою роботи є визначення міфопоетичної моделі українського суспільства і розкриття її змістовного навантаження. Звернення до семіотичного підходу пояснюється тим, що корпус пісень (більше 50 одиниць найменувань) розглядається як структурна і тематична єдність, яка є вторинною моделюючою системою. У піснях представлена модель світу, розуміння змісту якої є можливим за умови дешифрування її знакової системи, будова якої нагадує структуру природної мови і має розглядатися в широкому культурному контексті та у співвідношенні з іншими явищами позатекстової реальності. Міфопоетичні уявлення про суспільство, актуалізовані в текстах пісень, спираються на бінарну опозицію «свій/чужий» («Я(ми)/інший»), яка є стійкою ментальною структурою, що відображає дуалістичний підхід до освоєння світу, і будуються за аналогією з общинно-родовими відносинами. У термінах кровної спорідненості описуються в українських піснях Україна як держава і український народ. Міфологема українців як єдиної родини, кожен з членів якої дбає про інших і намагається їх захистити, актуалізувалася під час війни, допомагаючи нації об'єднатися проти спільного ворога. На основі аналізу пісенних текстів зроблено висновок, що в моделі суспільства, представленій у сучасній українській пісні, діють дві протилежні сили. Відцентрова сила спрямована на деміфологізацію уявлень, що культивувалися в межах радянської ідеології про спільну генезу трьох слов'янських народів і, як наслідок, братерські відносини між ними. У ситуації воєнного протистояння вони стають неможливими і повністю

заперечуються. Водночас у граничній ситуації в українському суспільстві актуалізувалася міфологема «єдиної родини» (доцентрова сила), яка допомагає згуртувати суспільство в боротьбі зі спільним ворогом.

Ключові слова: українська сучасна пісня, воєнна пісня, міфопоетика, міфологема, єдина родина, братерство.

Вступ

Міфопоетичні структури, образи і архетипи належать до фундаментальних понять, які становлять основу музично-поетичного висловлювання. Вони вкорінені в масовій свідомості і, як це довели у свій час К.-Г. Юнг (1994) та інші представники психоаналітичної школи, є універсальними складовими будь-якої картини світу. Вони визначають наявний у кожній культурі комплекс сакральних уявлень (*homo religiosus*, за визначенням М. Еліаде), які виконують функцію трансляції духовної спадщини.

Досліджуючи тексти пісень на рівні міфопоетики, ми маємо намір визначити певні міфопоетичні моделі українського соціуму, прослідкувати їхню генезу, розкрити їхнє змістове навантаження і встановити, яким чином звернення авторів пісень до поезики міфу, його сюжетно-образних компонентів сприяє створенню в музично-поетичному творі цілісної картини світу.

Методологія і методи

Зважаючи на відсутність усталеної методики аналізу міфопоетики літературних творів (у тому числі й текстів пісень), вважаємо, що продуктивним для нашого дослідження буде семіотичний підхід, розроблений вченими тартусько-московської школи (М.Ю. Лотманом та ін.). Корпус пісень, що містить більше 50 одиниць найменувань, розглядається нами як структурна і тематична єдність, яка є вторинною моделюючою системою. Вони утворюють модель світу, розуміння змісту якої є можливим за умови дешифрування її знакової системи, будова якої нагадує структуру природньої мови і має розглядатися в широкому культурному контексті та у співвідношенні з іншими

явищами позатекстової реальності. Під моделлю світу ми розуміємо, вслід за М. Маковським, втілення картини світу «в конкретних символічних (семіотичних) системах» (1996: 15–16). Також ми спираємося на методологію аналізу сакрального і профанного хронотопу М. Еліаде (1995), символічний метод Кассіра (2001) і К.-Г. Юнга (1994) та систему бінарних опозицій, розроблену в семіотиці та структуралізмі, зокрема, Леві-Стросом у його праці «Міфологічні» (1972), Р. Якобсоном та вченими тартусько-московської школи система бінарних опозицій як сутнісний принцип пізнання природи і культури і побудовані ними міфопоетичні моделі, а також дослідження семантичних мовних структур і механізмів жанроутворення у працях О. Потебні та О. Фрейденаберг.

У літературознавстві принципи дослідження текстів на рівні міфопоетики сформувалися завдяки засвоєнню наукових ідей, музично-естетичній творчості Р. Вагнера та філософії Ф. Ніцше. Так, теорія «вічного повернення» останнього зумовила обраний Дж. Фрезером, М. Еліаде та іншими вченими ракурс вивчення проблеми співвідношення міфу і ритуалу. Брати В. і Ф. Шлегелі передбачили початок ери «нової міфології» і численних праць, присвячених дослідженню взаємодії магії та міфу (Н. Фрай), історичних жанрів, пов'язаних із стародавніми міфами (О. Веселовський, В. Пропп та ін.), історичних типів мислення (Я. Голосвер) та загальної теорії міфу (О. Лосєв, С. Аверінцев, М. Бахтін та ін.). Відкриття в галузі психології несвідомого, зроблені на початку ХХ століття З Фрейдом та його учнями, у першу чергу К.-Г. Юнгом, дозволили використати теорію архетипів і символів у міфопоетичному аналізі художніх творів.

Результати і дискусії

§1. Опозиція «свій/чужий» у міфопоетичному пісенному універсумі

Бінарна опозиція «свій/чужий» («Я(ми)/інший») є стійкою ментальною структурою, яка відображає дуалістичний підхід до освоєння світу. Незважаючи на притаманні культурній парадигмі

початку ХХІ ст. нібито «розмивання меж» між опозиційними категоріями, помітну тенденцію до зняття протиріч та подолання суперечностей між різними культурами і деконструкцію існуючих традиційних стереотипних уявлень про «своїх» і «чужих», повної відмови від бінарності наразі не спостерігається і вона продовжує залишатися актуальною. Як справедливо відзначила В.Г. Фельде, «особливого значення проблема опозиції “свій – чужий” набуває в умовах локальних і громадянських воєн, політичних конфліктів, напружених етно-соціальних взаємодій, міжрелігійних зіткнень» (2015: 3), що відповідає умовам сучасного воєнного конфлікту між Україною та Російською Федерацією.

У міфологічній свідомості опозиція «свій/чужий» оприявнюється в нейтральному протиставленні «ми/вони» та в ціннісно забарвлених парах «герой/ворог», «людина/нелюдь», де один елемент оцінюється позитивно, а інший, протилежний, – негативно.

Центральна опозиція «свій/чужий» генерує відповідні пари структурних елементів на різних рівнях поетики пісенного твору: просторовому (верх/низ; своя земля / чужа територія), релігійному (сакральний/профанний, освячений/пекельний), символічному (наприклад, символіка кольорів: жовто-блакитні кольори/триколор), етнічному (українець/росіянин), моральному (справедливість/несправедливість), правовому (законні дії/порушення закону; захисник/агресор) тощо, підтверджуючи думку, висловлену ще Є.М. Мелетинським, що зазвичай головна опозиція породжує низку окремих, більш конкретних протиставлень (2000: 25).

§2. Міфопоетика родинних зв'язків

Міфологічний універсум побудований за аналогією з общинно-родовими відносинами, тобто між усіма істотами, у тому числі богами, встановлюються родинні стосунки, у результаті чого «усі разом вони створюють універсальну родову громаду, засновану на первісному стихійному колективізмі» (Лосев, 1996: 12). Незважаючи на те, що на думку багатьох

вчених, нації виникли не раніше, ніж наприкінці XVIII ст. (Сміт, 1994), міфопоетичні моделі спричинили перенесення родинних уявлень на відносини між націями, що мають спільне походження. За радянських часів відносини між націями також оцінюються в родинних категоріях, виникає ідеологема «братній народ» та близька до неї ідеологема «брати-слов'яни», яка служила для нав'язування широким масам ідеї про існування надетнічної спільноти трьох народів – українського, російського та білоруського. У наш час російська пропаганда продовжує спиратися на ці конструкти, у результаті чого виникають твердження, що апеляція «до “міфології коренів”, використання ідеологеми доводить єдність віртуального слов'янського світу» і забезпечує, за переконаннями сучасного російського вченого, «підстави для політичної ідентичності» (Скочиллова, 2017: 117). В Україні, навпаки, відбувається процес активної деміфологізації подібних уявлень, який почався ще до повномасштабного вторгнення, а після 24-го лютого 2022 року набув незворотнього характеру. Автори пісень, написаних під час війни, відверто заявляють:

Ми є Маріуполь! Відплата вже близько!
Ніколи не були братами русні,
Бо нас колисали у різних колисках
І різні співали весільні пісні!⁵

Згадка про «колиску» є аллюзією на поширену за радянських часів ідеологему про Київську Русь як колиску трьох «братніх» народів – російського, українського і білоруського, яка зводила різноманітність і складність історичного розвитку трьох країн до зручної для політичних маніпуляцій схеми, що повністю нівелює існуючі між ними розбіжності.

Не обходиться і без зневажливих виразів, які викликані

⁵ Доброго вечора! Ми з України! (сл. В. Михалевського).
<https://www.pisni.org.ua/songs/4449034.html>

невідповідністю декларацій про братерство і реальних агресивних дій з боку Російської Федерації:

Себе звали москалі
Нашими братами.
Та вони завжди були
Чумними шурами⁶.

За цією зовнішньою образою приховується типова для міфологічної свідомості метаморфоза – здатність людини перетворюватися на тварину, рослину або неживий предмет⁷. У пісні ми бачимо зворотній процес, коли тварина, яка є представником нижнього, підземного світу, перетворюється на людину: «чужий», «нелюдь» прикидається «своїм», «братом», рідним по крові. Саме на спорідненості по крові будувалася первісна громада, усі члени якої мали спільного предка. Щур, як багато інших тварин, має амбівалентну символіку, але в даному випадку очевидно, що маються на увазі такі його риси, як агресивність руйнування, його зв'язок зі смертю, тому що ця тварина ще відома як переносник чуми в епоху Середньовіччя. У поемі Й.В. Гете «Фауст» гризуни є помічниками Мефістофеля, та й загалом пацюки і миші часто символізують диявольські хитрощі, підступність, спритність і жадібність.

Небажання мати з росіянами не лише родинних відносин, але навіть дружніх стосунків, регулярно підкреслюється в піснях воєнного часу: «Ми не братішки з вами, і не друзі»⁸, або «Він нам каже, що друг, а сам – змії!»⁹, або «Для мене ти – ворог

⁶ Божевільні москалі (сл. І муз. Б. Базима).
<https://www.pisni.org.ua/songs/5460141.html>

⁷ Найбільш раннім відомим зібранням таких перевтілень є поема Овідія «Метаморфози».

⁸ Шльопки (сл. В. Тарана, П. Маги, О. Вратарьова, І. Вратарьової).
<https://www.pisni.org.ua/songs/8476205.html>

⁹ Зомбі (сл. Пса на ім'я Дюк). <https://www.pisni.org.ua/songs/1446426.html>

заклятий! // Колись рахувався мені братом?...»¹⁰, або «Він нам не друг і не брат, // Не брати, а кати!»¹¹. Звертаючись до слухачів-українців, ліричний герой пісні попереджає: «Вже час зрозуміти, що кацап – нам не брат!»¹². А коли пісня адресована ворогові, то ця ж думка висловлюється в більш жорсткій неприємній манері:

За все мій «старший брат»,
Будеш відповідати!
Не стану на коліна
Перед супостатом!¹³

Вислів «старший брат» набув широкого розповсюдження в публіцистичних текстах, перетворився на ідеологічний штамп комуністичної пропаганди і дотепер сприймається як синонім слова «росіянин». Однак уже в антиутопії Дж. Орвелла «1984» образ «старшого брата», одним із прототипів якого був більшовицький диктатор Сталін, має негативне забарвлення, уособлюючи тоталітарні інструменти стеження за інакомислячими («Big Brother is watching you») і розправи з ними. У наш час роман Орвелла знов став актуальним. Тих, хто намагається чинити будь-який опір тоталітарній системі і кого раніше віднесли б до розряду дисидентів, зараз у Російській Федерації називають «іноагентами», тому під «старшим братом» у вузькому сенсі можна розуміти сталінського спадкоємця В. Путіна та його прибічників, а в широкому – тих росіян, які підтримують війну проти України.

Якщо слово «брат» в сучасних українських піснях частіше контекстуально поєднується зі словом «росіянин» і викликає стійкі асоціації з поняттями «супротивник», «ворог», то в якості

¹⁰ Не пробачу! (сл. І. Воронової, Т. Кондратенка).

<https://www.pisni.org.ua/songs/8445910.html>

¹¹ Не брати а кати (Amelika Ocean).

<https://www.youtube.com/watch?v=o5OjUtvFjrs>

¹² Кацап – не брат (сл. Д. Штойка). <https://www.pisni.org.ua/songs/3460323.html>

¹³ Молодий казак (сл. І. Кубая). <https://www.pisni.org.ua/songs/4454137.html>

оказіонального антоніма до слова «брат» найчастіше використовується однокорінне слово «побратим», у чому ми вбачаємо прояв міфологічного синкретизму на лексико-семантичному рівні: слова зі спільним коренем набувають у пісенному контексті протилежного значення.

«Побратим» означає «названий брат», «товариш по боях». У цьому слові актуалізується не спорідненість між людьми за фактом народження, яка від них не залежить, а свідомий вибір друга, товариша, на якого можна покластися в скрутну хвилину, того, хто надасть підтримку та допомогу в ситуації смертельного протистояння з ворогом на полі бою. Саме про такого побратима співається в пісні «Хто ти»:

Тепер я знаю точно кому
Слава, що понад усе!
Україна!
Хто побратими, і з ким йшли
Ми до мети!¹⁴

Або пісня «Побратим» закликає бійців, які йдуть у бій:

В серцях адреналін,
Крізь полум'я і дим
Тримай стрій, побратим!
Це - наш з тобою дім!
За кожного помстим,
Побратим! Побратим!¹⁵

У термінах кровної спорідненості описується в українських піснях Україна як держава і український народ. Найчастіше зустрічається топонім Україна-ненька, що відповідає давній міфопоетичній традиції, яка існує в багатьох народів: земля символізує жіночий первінь, з неї усе народжується і до неї ж повертається після смерті. Традиційне місце бога-батька в

¹⁴ Хто ти (сл. А. Вельбоя, Є. Трішлова).

https://www.youtube.com/watch?v=9Wx5_u9umMs

¹⁵ Побратим (сл. О. Крюка). <https://www.pisni.org.ua/songs/2454063.html>

піснях посідає не небо, а героїзовані образи історичних діячів, що взагалі є прикметною рисою українського публічного дискурсу. Наприклад, новий директор УІНП Антон Дробович заявив, що «Інститут національної пам'яті, власне, продовжить пошук героїчних особистостей, але з акцентом на таких особистостях, які будуть об'єднувати українське суспільство, які допоможуть нам нарешті дійти згоди щодо таких особистостей» (Пиріг, 2019). Такими історичними постатями, які виконують в міфопоетичному пісенному універсумі батьківську функцію, є, по-перше, очільник Українського гетьманату Богдан Хмельницький:

Україно! Свята мати героїв!
Зійди до серця мого
Шумом Карпатських ручаїв,
Боїв славного завойовника
Батька Хмеля!¹⁶

і, по-друге, лідер українського національного руху в Західній Україні Бандера («Батько наш – Бандера, Україна – мати, // Ми за Україну будемо воювати!»¹⁷).

Весь український народ постає в піснях як єдина родина, і таким чином слухачі відчувають свою особисту причетність до того, що відбувається в країні:

Мамо моя,
Я всього лиш маленька людина,
Та у мене мільйонна родина
Переможе в весняний день!¹⁸

або

Співай, моя Україна,

¹⁶ Дике поле (сл. О. Ярмака). <https://www.pisni.org.ua/songs/4448338.html>

¹⁷ Батько наш – Бандера, Україна – мати! (сл. М. Лободзінського).
<https://www.pisni.org.ua/songs/2439573.html>

¹⁸ Воля (сл. М. Круть). <https://www.pisni.org.ua/songs/2446495.html>

За свій народ,
За доньку і за сина!
Вставай, моя Україна!
Ти у мене одна-єдина!
Співай, моя Україна!
Моя земля,
Святая Батьківщина!¹⁹

А коли йдеться про минуле, зокрема, про перемогу СРСР у Другій світовій війні, і російські політики як аргумент наводять той факт, що діди і росіян, і українців разом воювали з фашистською Німеччиною, то автори пісень із цим категорично не погоджуються:

Я знаю, дід мій воював із твоїм дідом.
Я знаю, бачить він, яким ти став сусідом.
Без сумніву, він за кораблем послав би слідом вас всіх.
Я знаю, дід мій воював із твоїм дідом²⁰.

Існування українського народу осмислюється в міфопоетичному аспекті як родове дерево, прадавній символ життя, сакральний центр Всесвіту, якому загрожує винищення. Звертаючись до загарбників, творці пісень підкреслюють, що саме відчуття свого коріння, підтримка міцного зв'язку з пращурами, з історичним минулим надають українцям сил боронити свою землю:

Ми на цій землі живемо
З діда прадіда, віками,
І тобі нас не здолати,
Клятий виродку лукавий!

Ти прийшов на нашу землю,
Злий московський кат неситий,
Щоб вкраїнців убивати,
Наш під корінь рід згубити²¹.

¹⁹ Моя Україна! (сл. TamerlanAlena). <https://www.pisni.org.ua/songs/2447461.html>

²⁰ Погані сусіди (сл. В. Самолюка). <https://www.pisni.org.ua/songs/2478498.html>

Сприйняття народу як єдиної родини культивується в українському суспільстві здавна. Ще у 1938 році вийшла з друку відома збірка поезій Павла Тичини «Чуття єдиної родини», популярна пісня Анатолія Матвійчука називається «Єдина родина», вірш сучасного поета Сергія Жадана має заголовок «Кнопочна нокія. Єдина родина», у загальноосвітніх школах проводяться численні виховні заходи схожої тематики, і таких прикладів можна навести доволі багато.

Як відомо, міфопоетичні образи здатні здійснювати суттєвий вплив на людську психіку. Завдяки тому, що міфологічна свідомість характеризується сприйняттям дійсності у конкретно-чуттєвих образах, міфологеми послуговуються для формування в слухачів пісень певного емоційного стану. Яскравим прикладом є початок промови Йосипа Сталіна, з якою він виступив через декілька днів після нападу Німеччини на СРСР: «Товариші! Громадяни! Брати і сестри!» (1947: 9). У ній він переходить від офіційно усталених форм («товариші» та «громадяни») до традиційного в православ'ї звернення («брати і сестри»), що апелює не до соціальної ролі слухачів, а наголошує саме на «родинних» відносинах між ними, які сприяють підсвідомому відчуттю єдності між далекими один від одного і навіть зовсім незнайомими людьми. Не дивно, що через декілька десятиліть у схожій ситуації – підступного нападу однієї держави на іншу – актуалізуються та ж сама міфологічна модель. Автор пісні «Не пробачу» вважає своїх співвітчизників «братами і сестрами», підкреслюючи, що його з ними об'єднують не лише формальні ознаки (національність або громадянство), а глибинні, кровні зв'язки:

Ти прийшов на мою землю,
Зомбований просто вбивати

²¹ Дух гармат міцніший (сл. Т. Компаніченка).
<https://www.pisni.org.ua/songs/2453675.html>

Мою націю, моїх братів та сестер.
Для мене ти – ворог заклятий!

Зірви хреста зі своїх грудей,
Не сором нашого Бога!
Ти більше не православний і знай,
Що на тебе чекає у пекло дорога!..²²

Протиставлення *свій* (родина) – *чужий* («ворог заклятий») доповнюється в наступній строфі опозицією на духовно-релігійному рівні («ти більше не православний»). Типологічна схожість між названими вище текстами, які належать до різних просторово-часових площин, мають суттєві політичні, ідеологічні, історичні та інші відмінності, підтверджує, що спільною для них є міфологічна свідомість, яка вимагає у граничній ситуації спиратися на родові відносини між людьми як найбільш тісні, тобто на такі, що здатні згуртувати суспільство, подолавши будь-які розбіжності між окремими його представниками. Міфологема українців як єдиної родини, кожен з членів якої дбає про інших і намагається їх захистити, актуалізувалася під час війни, допомагаючи нації об'єднатися проти спільного ворога:

Стало військо боронити нашу Україну!
Син за тата, брат за сестру, а тато за сина!
Стали хлопці і дівчата, як одна родина,
Свою землю боронити – свою Україну!²³

Висновки

Розглядаючи пісенний універсум як модель сучасного українського суспільства, констатуємо, що в ній діють дві протилежні сили. Відцентрова сила спрямована на

²² Не пробачу! (сл. І. Воронової, Т. Кондратенка).
<https://www.pisni.org.ua/songs/8445910.html>

²³ Тіла забитих орків (сл. Modern Times, Левка Дурка).
<https://www.pisni.org.ua/songs/8460474.html>

деміфологізацію уявлень, що культивувалися в межах радянської ідеології про спільну генезу трьох слов'янських народів і, як наслідок цього, братерські відносини між ними. У ситуації воєнного протистояння вони стають неможливими і повністю заперечуються. Водночас у граничній ситуації в українському суспільстві актуалізувалася міфологема «єдиної родини» (доцентрова сила), яка допомагає згуртувати суспільство в боротьбі зі спільним ворогом.

Література

- Леви-Стросс, К. (1978). Миф, ритуал и генетика. *Природа*, 1, 90–106.
- Леви-Стросс, К. (1995). *Структурная антропология*. Москва: Наука.
- Леви-Стросс К. (1972). Из книги «Мифологические. 1. Сырое и вареное». *Семиотика и искусствоведение* (с. 25–49). Москва: Мир.
- Лосев А. (1996). *Мифология греков и римлян*. Москва: Мысль.
- Лотман, Ю.М. (1992). *Избранные статьи: в 3 т. Т.1: Статьи по семиотике и типологии культуры*. Таллин: Александра.
- Кассирер Э. (2001). *Философия символических форм. Т. 1: Язык*. Москва; Санкт-Петербург: Университетская книга.
- Маковский, М.М. (1996). *Язык – миф – культура. Символы жизни и жизнь символов*. Москва.
- Мелетинский, Е.М. (2000). *От мифа к литературе: курс лекций «Теория мифа и историческая поэтика»*. Москва: РГГУ.
- Пиріг В. (2019). УІНП змінить підхід до героїзації історичних постатей України. *Zaxid.net* Retrieved from: <https://zaxid.net/news/>
- Скочилова, В.Г. (2017). Идеологема «братский народ»: фактор легитимности в конфликтном пространстве. *Вестник Томского государственного университета*, 415, 115–118. <https://doi.org/10.17223/15617793/415/15>
- Сміт, Е. Д. (1994). *Національна ідентичність*. Київ: Основи, 51–78. <http://litopys.org.ua/smith/smi04.htm>
- Сталин И. В. (1947). *О Великой Отечественной войне Советского Союза* (с. 9–17). Москва: Госполитиздат.
- Фельде, В. Г. (2015). *Оппозиция "свой – чужой" в культуре*. Дис. канд. філос. наук. Омск.
- Элиаде, М. (1995). *Аспекты мифа*. Москва: Академический проект.
- Элиаде, М. (1996). *Мифы, сновидения, мистерии*. Москва: REFL-book,

Київ: Ваклер.

Юнг, К.-Г. (1994). *Психология бессознательного*. Москва: Канон.

References

- Lévi-Strauss, C. (1978). Mif, ritual i genetika [Myth, ritual and genetics]. *Priroda – Nature*, 1, 90–106 [in Russian].
- Lévi-Strauss, C. (1995). *Strukturnaya antropologiya [Structural anthropology]*. Moskva: Nauka [in Russian].
- Lévi-Strauss, C. (1972). Iz knigi «Mifologichnie. 1. Siroe i varenoe» [From the book “Mythological. 1. Raw and cooked”]. *Semiotika i iskusstvometriya – Semiotics and artometrics* (pp. 25–49). Moskva: Mir [in Russian].
- Lotman, Yu.M. (1992). *Izbrannie stati: v 3 t. T.1: Stati po semiotike i tipologii kulturi [Selected articles: in 3 volumes. T.1: Articles on semiotics and typology of culture]*. Tallin: Aleksandra [in Russian].
- Losev A. (1996). *Mifologiya grekov i rimlyan [Mythology of the Greeks and Romans]*. Moskva: Misl [in Russian].
- Cassirer E. (2001). *Filosofiya simvolicheskikh form. T. 1: Yazik [Philosophy of symbolic forms. Vol. 1: Language]*. Moskva; Sankt-Peterburg: Universitetskaya kniga [in Russian].
- Makovskii, M.M. (1996). *Yazik – mif – kultura. Simvoli zhizni i zhizn simvolov [Language – myth – culture. Symbols of life and life of symbols]*. Moskva [in Russian].
- Meletinskii, E.M. (2000). *Ot mifa k literature: kurs lektsii «Teoriya mifa i istoricheskaya poetika» [From myth to literature: course of lectures “Theory of myth and historical poetics.”]*. Moskva: RGGU [in Russian].
- Pyrig V. (2019). UINP zमित pidkhid do geroizatsii istorichnikh postatei Ukraïni [The UNP will change its approach to the glorification of historical articles of Ukraine]. *Zaxid.net*. Retrieved from: <https://zaxid.net/news/> [in Ukrainian].
- Skochilova, V.G. (2017). Ideolo gema «bratskii narod»: faktor legitimnosti v konfliktnom prostranstve [The ideologeme “brotherly people”: a factor of legitimacy in a conflict space]. *Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo universiteta – Bulletin of Tomsk State University*, 415, 115–118. <https://doi.org/10.17223/15617793/415/15> [in Russian].
- Smith, E. D. (1994). *Natsionalna identichnist [National identity]*. Kyiv:

- Osnovi, 51–78. <http://litopys.org.ua/smith/smi04.htm> [in Ukrainian].
- Stalin I. V. (1947). *O Velikoi Otechestvennoi voine Sovetskogo Soyuza* [About the Great Patriotic War of the Soviet Union] (pp. 9–17). Moskva: Gospolitizdat [in Russian].
- Felde, V. G. (2015). *Oppozitsiya "svoi – chuzhoi" v kulture* [The opposition “friend - foe” in culture]. Dis. kand. filos. nauk. Omsk [in Russian].
- Eliade, M. (1995). *Aspekti mifa* [Aspects of myth]. Moskva: Akademicheskii proekt [in Russian].
- Eliade, M. (1996). *Mifi, snovideniya, misterii* [Myths, dreams, mysteries]. Moskva: REFL-book, Kiev: Vakler [in Russian].
- Yung, K.G. (1994). *Psikhologiya bessoznatelnogo* [Psychology of the unconscious]. Moskva: Kanon [in Russian].

Рукопис статті отримано 10 червня 2023 року

Рукопис затверджено до публікації 29 серпня 2023 року

Інформація про автора

Гармаш Людмила Вікторівна – доктор філологічних наук, професор кафедри української літератури та журналістики імені професора Леоніда Ушкалова Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди; вул. Валентинівська, 2, м. Харків, 61168, Україна; e-mail: garmash110@gmail.com; <http://orcid.org/0000-0002-8638-3860>

Harmash Liudmyla – Doctor of Philology, Professor of the Department of Ukrainian Literature and Journalism named after Professor Leonid Ushkalov, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University; 2, Valentynivska street, Kharkiv, 61168, Ukraine; e-mail: garmash110@gmail.com; <http://orcid.org/0000-0002-8638-3860>